

METİNLERARASI, SANATLARARASI MİTOLOJİK BİR METİN: ORPHÉE*

An Intertextual, Interarts Mythological Text: Orphée

Esra Polat ŞABAŞ¹

¹ Dr., MEB, esrapolatsabas@gmail.com, orcid.org/0000-0002-8214-8951.

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received: 25.12.2023
Kabul/Accepted: 23.01.2024

DOI:10.20322/littera.1409795

Anahtar Kelimeler: mit,
edebiyat, sinema, tarih,
metinlerarasılık.

ÖZ

Nazlı Eray'ın ikinci romanı olan *Orphée* mitolojiden ödünç alınan bir mitin yeniden işlenmesi bağlamında *Paris'te Son Tango* romanı ile metinlerarası bir ilişki kurar. Kurulan bu ilişki yazarın bir adım daha atması ile filme çekilen *Paris'te Son Tango* ile sanatlararası bir ilişkiye dönerek zenginleşir. Kendi içinde metinlerarası bir ilişki kuran roman daha sonra Nermin Bezmen'in *Bir Gece Yolculuğu* romanına esin kaynağı olarak metinlerarası ilişkisini genişletir. *Orphée*, anlatım tarzı, işlediği konu ve yirmi birinci yüzyıl insanına eleştirel bir bakış açısıyla yazılan özgün bir metindir.

Key Words: myth, literature,
cinema, history,
intertextuality.

ABSTRACT

Orphée, Nazlı Eray's second novel, establishes an intertextual relationship with the novel *Last Tango in Paris* in the context of reworking a myth borrowed from mythology. This relationship is enriched by turning into an inter-artistic relationship with *Last Tango in Paris*, which was made into a movie when the author takes another step. The novel, which establishes an intertextual relationship within itself, later expands its intertextual relationship by becoming the inspiration for Nermin Bezmen's novel *A Night Journey*. *Orphée* is an original text written with a critical perspective on its narrative style, the subject it deals with, and the twenty-first century people.

Atıf/Citation: Polat Şabaş, E. (2024), "Metinlerarası, Sanatlararası Mitolojik Bir Metin: Orphée", *Littera Turca, Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 10/1, 125-134.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Esra POLAT ŞABAŞ, esrapolatsabas@gmail.com

*Bu makale "Nazlı Eray Romanlarında Yapı ve Tema" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Edebî hayatına 1959 yılında *Mösyö Hristo* öyküsü ile başlayan Nazlı Eray, her çeşit okur kesimine ulaşmayı amaçlayarak çeşitli türlerde eserler vermiştir. Yazarın ne olduğunu bilmeyerek başladığı büyümlü gerçekçilik, zamanla anlatım ve kurgu tarzı olmuş daha sonraları biyografi merakını edebî dünyasına taşıması ile büyümlü gerçekçilik yerini büyümlü belgesel gerçekçiliğe bırakmıştır. Genellikle yaşadıklarını, gezip gördüğü yerleri, hayatına giren ve hayranı olduğu kişileri sanatına taşıyan yazar, her ne kadar eserlerini büyümlü gerçekçilikle yazsa da eserlerinde gerçeklikle bağlantısını büsbütün koparmaz. Büyümlü gerçekçilik gerçeği olduğu gibi aktarma iddiasını temelden sarsar, anlatıda olağanüstü bir unsurun varlığı okuru metinsel anlam üretimin bir parçası hâline getirir (Arargüç, 2016: 132-133). Durdurulamayan zaman akışı yazarın kalemi ile kurmaca bir dünyada düş gücü ile arzu edilen gerçekliğe ve zamana hükmedişe dönüşür. Romanlarında tiyatro, sinema, resim, müzik sanatlarına ait kültür öğelerini kullanan yazar, kendi öznel dünyasına ait öğeleri romanlarının satırları arasında yaşatma gayreti güder. Romanlarında gerçek ve gerçek olmayanın ayırımının yapılamayacağını savunan yazar, gerçek ve rüyayı iç içe anlatarak anlatımda rüya formunu tercih eder. Kendi aralarında metinlerarası ilişkiler içinde olan eserleri, farklı bir duyuşun ve anlayışın kapılarını aralar. Yazar, özetlenmesi kolay olmayan ancak derinliği olan romanlarında araştırdığı yaşam hikâyelerini, gezip gördüğü yerleri, okurunu eğitime anlayışıyla güncel konulara da yer vererek büyümlü gerçekçilikle kaleme alır.

1. *Orphée*

1. 1. Romanın Kimliği ve Muhtevası

Yazarın ikinci romanı *Orphée*, 1983 yılında Kaynak Yayınlarından, 1991 yılında Can Yayınlarından ve 2015 yılında da Everest Yayınlarından çıkar. *Orphée*, 1983 yılında ilk kez basıldığında yayımcıların alışık olmadığı bir hızla satılır. Yazar, *Orphée*'yi yazdıktan sonra sol gözünden felç geçirir ve yirmi beş günlük bir tedaviden sonra sağlığına kavuşur (Şenkon, 1998: 34- 35). *Orphée*, bölümlere ayrılmamış olsa da eş zamanlı olarak Eurydice'nin *Orphée*'yi araması ve Ankara'nın Eurydice'nin peşinde koşmasını anlatır. Eurydice, mitolojide Orpheus'un karısıdır, ağaç perisidir (Erhat, 2018: 230). *Orphée*'deki arayış yolculuğu kalıbı, Eurydice'nin *Orphée*'yi dar bir zamanda araması üzerine kurulmuştur. Bu arayış hem varoluş hem de yok oluşturmaktır. Büyümlü gerçekçilikle yazılmış postmodern romandaki arayış, köklerini mitolojiden alsa da ontolojik bir arayış kalıbıyla, sinema, kent ve aşk üzerine kurgulanır.

[...] Bu arayış yolculuğunun simgesel bir karşılığı var. O da karanlıkta, çetrefilli bir insan ruhuna doğru olan bir yolculuktur. Eurydice, aslında kendi iç dünyasının karanlıklarında mutluluk duygusunu aramaya çıkmaktadır. Kadının *Orphée*'yi takip edip arayışı, zihinsel bir yolculuktur. Her gece o arkeolojik alana yapılan ziyaret, rüyalar da olabilir. Yazar, rüyalarımı anlatmadım diyor ama böyle de yorumlanabilir. Bu da kadınların ya da erkeklerin hayallerindeki ideal eşi ve evliliği düşlemeleri, onu bulma umutlarını simgeler. Eurydice kişiliği ve kimliğine bürünen kadın (aynı zamanda yazarın kendisini temsil eder), mutluluk ve ideal bir eş ister, bunu bulmak için yolculuğa çıkar. Bu yolculuk sırasında mücadeleler verir ama sonunda bulamaz (Çetin, 2006: 198).

Orphée, Erich von Stroheim'in "Yaşam, yeniden kurulamaz, yakalanır" sözü ile ithaf olunur. Bu ithaf, *Orphée* mitinin yeniden kurulacağına ipucunu verir. Anlatı içinde bir anlatının örneği olan romanda paralel iki kurgu vardır; bazı şeyler değiştirilmiştir; ancak modern olan metinde arkaik olan metnin, gönderge metnin varlığı sezdirilir (Özdemir, 2018: 79). *Orphée* romanını doğru anlamak için mitolojideki *Orphée*'nin hikâyesini bilmek gereklidir. Azra Erhat'ın *Mitoloji Sözlüğü*'nde Orpheus/ *Orphée* dillere destan olmuş bir ozan şeklinde anlatılır. Orpheus, İlk Çağ'da ünü orfizm denilen mistik bir akım yaratacak kadar çok yayılmış, kişiliği üstüne anlatılan masallar her türden sanatçıya esin kaynağı olmuştur. Arı yetiştirmekte olan Aristaios, Orpheus'un eşi Eurydike/Eurydice'nin ölümüne sebep olmuştur (Erhat, 2018: 230). *Büyük Larousse* ansiklopedisinde *Orphée*, Trakya efsanelerinin müzisyen ozanı ve kral Oïagros'un oğlu olarak geçer. Şarkılarıyla hayvanları, bitkileri, hatta taşları büyüleyerek tüm yaratıkların efendisi olmuştur. Karısı Eurydice ölünce, onsuz yaşamayacağından ölümler ülkesine karısını geri istemeye gider, Hades'i ikna eder ancak dönüş yolunda kendisine konulan arkasına dönüp de Eurydice'ye bakma yasağını çiğneyerek sonsuza kadar Eurydice'yi kaybeder.² Zeus, *Orphée*'yi yıldırımıyla çarpar.

Mitler, kendisini kendi varoluş tarzıyla tanımlar, gerçekliğin yapısını ve dünyadaki farklı varlık tarzlarını açığa vururlar (Eliade, 2017: 13). Romanda *Orphée* miti değişikliğe uğrar, Eurydice *Orphée*'yi arar. *Orphée*, mitolojik hikâyesinde lirini çalarak Eurydice'yi ölümler âleminden getirecektir ancak asla arkasını dönüp Eurydice'ye bakmamalıdır. Şüphesine yenilip de Eurydice'ye baktığı için Eurydice ikinci şansını yaşayamaz. Romanda da bu yazgı yeniden yaşanır. Eurydice, yıllarca şehrili kimliği ile Ankara'da yaşamış ancak birden mitolojideki kimliğine dönerek kıyı kentinde *Orphée*'i aramaya karar vermiştir.

"Biliyorum. Tek bir köpekten korkuyorsunuz siz. Öteki dünyanın kapısını bekleyen köpek Argus'tan, değil mi Bayan Eurydice?" dedi yardımcım.

Gene şaşırıp kalmıştım.

"Nereden bilebilirsiniz benim Eurydice olduğumu?" dedim (Eray, 1991: 20).

Romanın başlangıç bölümünde Eurydice'nin on iki saatlik yolculuk yapıp kıyı kentine gelmesi ve *Orphée*'yi arama çabası, çatışma bölümünde Bay Gece'nin Eurydice'ye arkeolojik alanda *Orphée*'yi görmesi için yardım etme çabası ve Ankara'nın Eurydice'ye jest yapıp bir bölümünü kıyı kentine taşınması, çözülme bölümünde ise Eurydice'nin çağrısına uyan *Orphée*'nin Eurydice ile göz göze gelmesi üzerine ölümü anlatılır. Eurydice'nin *Orphée*'yi bulup göz göze gelmeleri yok oluşlarına sebep olur.

Orpheus'un, mitolojideki anlatımına baktığımızda, hayatı üç önemli evreye ayrılır: Yolculuk, Aşk ve Ölüm. Nazlı Eray'ın *Orphée* romanı da bir yolculukla başlar. Aşk ve Ölüm ise romanın tüm

² Orpheus mitiyle ilgili değişik efsaneler vardır. Başka bir efsaneye göre de Orpheus, Mainadlar tarafından parçalanmıştır. Başlı dalgalar tarafından Midilli'ye kadar taşınmış ve orada kehanetlerde bulunmuştur. Orpheus'un liri bulduğuna, kehanet ve büyü usullerini keşfettiğine inanılırdı. Ayrıntılı bilgi için bakınız: "Orpheus", *Büyük Larousse*, (ed. Adnan Benk), (I. baskı), Milliyet Gazetecilik AŞ., İstanbul 1986, ss. 8895-8896.

bölümlerinde kendini hissettirir. Eurydice'in aşkı ve Orphée'yi görebilme isteği romanın merkezindedir. Ancak Euryides, Orphée'ye görünmemek için de elinden gelen çabayı gösterir. Çünkü görmek ve bakmak, Orpheus mitine göre ölümün baş nedeni olacaktır (Bayraktar, 2019: 44).

Orphée, bir karakterden çok tekrar eden yazgının temsilidir. Kıyı kentinde yaşayan Orphée'nin Orphée olduğunu bilen kimse yoktur. Orphée, Eurydice'nin gelmesine kadar sırrını yalnız yaşamaktadır. Eski antik kentin olduğu arkeolojik alan olayların yaşandığı yerdir. Eurydice, Orphée'nin ölümler âlemine inip kendisini bulmadan önce harekete geçmek zorundadır. Peşinden ölüm koşan Eurydice, kendisine tanınan kısa zaman diliminde Orphée'yi varlığından haberdar etmeyi başarabilse de yazgısından kurtaramaz. Anlatıcı durumunda olan Eurydice, mitleşmiş kimliği ile kentli kadın kimliğini kendi hikâyesinde buluşturur. Eurydice, mitteki kimliğinde yazılı olan ölümden korkmaz. Eurydice, düş gücü ve cesarettir. Kendini Bay Gece'ye tanıtan Eurydice, tamamlanamamış kimliktir. Eurydice sık sık gözlerinin iyi görmediğinden bahseder çünkü yeraltından kısa bir zaman önce kısa bir süre için çıkmıştır. Eurydice'nin kentli kadın kimliği Heykel Hadrian ile arasında güçlü bir bağ kurmasını kolaylaştırır. Eurydice, Heykel Hadrian'a yazdığı mektupta çaresizliğini anlatır.

"Benim de tuhaf köklerim vardır, inanır mısınız, bazan bir türlü kıpırdayamam yerimden. Onun için, mektubunuzda da yazdırmış olduğunuz gibi sakın yarı belinize değin toprağa gömülü olmanız karamsarlaştırmasın sizi.

Kollarınıza gelince Sayın İmparator, şu durumda benim de kollarım kırık. Zaten siz bunu gece zamanı çok güzel fark etmişsiniz. Çırpınışlarımı, bazı çaresiz olduğum anları görüvermişsiniz hemen!" (Eray, 1991: 42).

Eurydice'nin gözlerinin karanlıkta iyi görmemesi, mitolojide ait olduğu yer altına bir göndermedir. Orphée'nin gözlerinin güçlü olması ise henüz ölmediğini anlatır. Romanda Eurydice'nin arayış yolculuğuna hizmet etmek için mitolojik ve tarihî figürlerden oluşan dar bir şahıs kadrosu söz konusudur. Roman türünün tarihteki en değişmez, gizli ve çapraşık rolü kendini keşfetme sürecine giren roman kahramanlarının betimlenmesidir (Felski, 2013: 39). Yazar her ne kadar romandaki kahramanlarını mitolojiden almış olduğunu belirtse de yaratılan karakterlerin mitolojiden farklı ve yeni olduğunun altını çizer, bir yazar olarak anlatacağı bir hikâyesi olduğunu belirtir.

Bay Gece bir an durdu.

"Çok az şey biliyorum... Orphée hakkında hemen hemen hiçbir şey bilmiyorum denilebilir. Mitolojideki Orphée'den söz etmiyorum. Bizim peşinde olduğumuz Orphée'den söz etmiştim. Çok az şey biliyorum onun hakkında..." dedi.

"Sizin gibi, benim gibi bir insan o da," dedim.

"Bir düş değil mi o?" diye sordu yardımcım.

"Hayır," dedim. "Hayır, bir düş değil. Yavaş yavaş anlatacağım size onu" (Eray, 1991: 13).

1982 yılında *Orphée*'yi yazarken *Gösteri Sanat ve Edebiyat*'ta İzzet Yaşar'a konuşan yazar, romanında anlatacaklarından şöyle bahseder:

Ankara bozkırında oturmuşum, bir Orphée yazıyorum şu sırada. Bir pansiyon odasında başlıyor Orphée. Romanda Euridice yok. Yalnız bir Orphée bu. Ama Orphée, çağın vurgununu yemiş. Cebindeki telefon defterinde Euridice'nin öbür dünyadaki telefon numarası var. Belki postaneden arıyor arada santralli numarayı... Romanın ikinci kişisi, Orphée'nin her gün haşır neşir olduğu, evlenmek isteyen, kız kuru kent Ankara.

Belki de Orphée'nin tek dialogu kent ile.

Orphée arada bir şehirlerarası otobüse atlayıp, cehenneme, olmayan Euridice'yi bulmaya da gidiyor.

Bu arada "**Ankara**" çeyizini hazırlıyor, topuk atan evlatlık gibi Orphée'nin başının etini yiyor. Üniversiteleri var, hastaneleri var, göbekleri var, her şeyi var Ankara'nın, ama onu alan yok.

Kent bu bunalımı yaşayıp duruyor (1982: 13).

Yazar, röportajında romanında Orphée'ye can vereceğini söylerken roman bittiğinde Eurydice'nin hayat bulduğu görülür. Dolayısıyla romanda yazarın niyet ettiğinden farklı bir anlatım ortaya çıkmış ve âdeta metin kendini yazdırmıştır. Başkisi Eurydice'nin mitolojideki alın yazısından farklı bir yazgı yaşamayı amaçlanmış olsa da kurgu bu yönde gerçekleşmez. Eurydice, aşkına kavuşmak için kendisine verilen ikinci bir şansını yeniden yaşamak istese de ezeli yazgısı olan ölümden kaçamaz. Eurydice, "*Dünü elinden alınmış, yarını olmayan bir insandım. Biliyordum bunu. Ama düşlerim olağanüstüydü*" diyerek Orpheus mitindeki yazgisına bir hatırlatma yapar (Eray, 1991: 11). Hades'in Eurydice'yi ölümler âleminden getirip ikinci bir şans verme şartı, Orpheus'un Eurydice'ye bakması üzerine bozulmuştur. Tasarladığından farklı bir roman yazan yazar, *Orphée*'yi "tutkulu, tuhaf ve esrik" bir roman olarak tanımlar (Şenkon, 1982: 34). Romanda Orpheus mitinin işlenmesinin yanı sıra, yazarın kız kuru kuruşuna benzettiği Ankara'nın bir yere yerleşme, kendini beğendirme ve kendini sevdirmeye çabasının anlatımı da vardır. "Ölüm, değişen dünya, teknik gelişmeler, insanın durumu, insanlığın yüzleşmesi, iktidar, yönetilenler, güç, felsefe, şehirleşme" gibi konular Heykel Hadrian vasıtasıyla romana taşınmıştır.

İşi yalnızlık olan bir heykeli, çağımızla karşı karşıya getirmiştik!

Yatağımın üstünde oturup, bir sigara yaktım.

İmparator Hadrian'a; onun sorduğu tüm soruları yanıtlayacak bir mektup yazmam gerekiyordu.

İmparator'u arkeolojik alandan dünyaya; bugüne taşımıştık (Eray, 1991: 91).

Orphée, mitolojiden ve tarihten beslenen bir roman olmasının yanı sıra insana hayatı sorgulamayı, düşündürmeyi amaçlayan bir metindir.

2. Orphée ile Paris'te Son Tango Arasındaki Metinlerarasılık, Sanatsalarasılık

Mitolojideki yerinden 1980'li yıllara taşınan Orphée miti yazarın yeni bir Orphée ve Eurydice yaratması ile *Paris'te Son Tango* romanı ile buluşarak zenginleşir. *Paris'te Son Tango* romanının ilk sayfasını romanına montajlayan yazar, metinlerarası ilişki kurarak *Orphée* ile *Paris'te Son Tango* arasında bir benzeşim kurar. *Paris'te Son Tango*'nun ritmi *Orphée*'de de vardır. Metinlerarasılıktan söz edebilmek için, alıntılanan her kesitin içerisine sokulduğu yeni metin izleksel olarak belli bir koşutluk içerisinde olmalıdır (Aktulum, 2007: 255). Bu bağlamda iki roman arasında aşk teması ile benzeşiklik vardır: Paul'un Jeanne'ye duyduğu tutkulu ve çaresiz aşk, Orphee'nin Eurydice'ye duyduğu aşk onların sonu olur. *Paris'te Son Tango* romanının sunu sayfasını biraz eksilterek romanına taşıyan yazar, montajlama yapar ve bu montajı *Orphée*'nin ilerleyen bölümlerinde de sürdürür.

Hava, daha sıcaktı bugün. Başucumdaki Paris'te Son Tango filminin romanını aldım elime; ilk sayfayı açtım, şöyle bir okudum:

"Paris'te Son Tango filminin her seansta kapalı gişe oynaması, yeryüzünün daimi bir üreme döneminde bulunduğunu gösteriyor. Mevsimler de aceleci oldu. Kasım ayında yağmaya başlayan kar, Mart'ın birinde eriyip yok oluyor. Acaba yaz da Nisan'ın ortasında başlayıp, Temmuz'da mı sona erecek? Doğaüstü konular ile uğraşanlara bakılırsa bu hızlanışla nükleer radyasyonlar neden oluyor. Biz de ürüyoruz. Isıyı hissetmeye başlayan bir karınca yuvası gibi (s. 63).

Paris'te Son Tango romanının montajı sayfa 77, 82, 89, 131,132, 133, 134, 135, 136 ile devam eder. Romanın sonuç kısmında Paul ve Orphée'nin ölümü dramatik bir üslupla tasvir edilir. Yazar, sinemanın gösterme, edebiyatın anlatma olanağını kullanarak anlatım olanaklarını genişletir. *Orphée*'de *Paris'te Son Tango*'nun tamamının anlatılma imkânı elbette yoktur ancak örnek okur romanı merak edip okuyacak ya da filmini seyredecektir.

...Paul, artık bu kız benimdir diye bağırır ve devam eder. Benden kaçtın, ama dünyanın neresine gidersen git, seni bulacaktım. İşte en sonunda buldum seni. Çünkü...

Jeanne, çekmeceyi açar. Babasından kalma tabancayı alır. Elindeki soğuk demir parçası ağır ve güçlüdür...

Filmi kesmeye çalışıyordum.

Makinenin kolu kilittlenmişti.

Film, devam ediyordu.

Bütün gücümle direnmeme rağmen, kol yerinden kıpırdamıyordu.

...Paul, Jeanne'e bir adım daha yaklaşır. Kızın paltosunun açıldığını görmez bile.

Silahın namlusu, Paul'e çevrilir...

Orphée, bana doğru gelmek için bir hamle yaptı.

...Kız, tetiği çeker...

Orphée, olduğu yerde, döne döne, sendeleyerek cama yaslandı.

Balkona açılan kapı, bu ağırlığa dayanamayıp, ardına kadar açılıverdi.

Orphée'nin saçları sabah yeline kapıldı...

"Haydi gidelim," dedi Bay Gece (s. 136).

Heykel Hadrian'a *Paris'te Son Tango* filmini seyrettirmek isteyen Eurydice, filmdeki Paul'un ölümü ile Orphée'nin ölümünün aynı anda olmasına şahit olur. İki ölümsüz âşık Paul ve Orphée aşkları uğruna sonsuzlukta buluşurlar. Eurydice ve Jeanne ise dünyadaki yazgılarını tamamlamak üzere yalnız kalırlar. Anlatma zamanı 1982 yılı olan romanda vaka zamanı 1980 yılıdır. Eurydice, otelinde radyo frekansları ile oynarken radyo haberlerinden darbe olduğunu öğrenir. Romanda *Paris'te Son Tango* filmi ile dönemin sanat anlayışına bir göndermede bulunulur.

Paris'te Son Tango'nun, 14 Ekim 1972 tarihinde ilk gösterilişi sinemaya yeni bir dönemin başlangıcı olarak geçecektir.

Paris'te Son Tango'da o tuhaf heyecanı, ipnotize edici ilkel gücü, tedirgin edici, insanoğlunu dürten erotizmi görüyoruz. Bertolucci ile Brando bir dönemeci gerçekleştirip, yedinci sanata yeni bir boyut ve anlayış kazandırmayı başarmışlardır.

...Artık, Paris'te Son Tango, sinema tarihine geçmiştir. Beyaz perdenin izleyicisi yıllardır hiçbir filmin başlamasını böylesine bir coşku ile beklememişti" (s. 63).

Geçmiş ile çağı buluşturmayı amaçlayan yazar, geçmişi eserine Orpheus miti ve Heykel Hadrian ile taşır, anlatılan zamanı ise *Paris'te Son Tango* filmi ve radyo haberleri ile verir. Eurydice, Heykel Hadrian'ın *Paris'te Son Tango* filmini seyretmesini ister. Heykel Hadrian, Eurydice'nin yalnızlığını paylaştığı kimsedir. Roma İmparatoru Hadrian heykelinin kolları kırık ve belinden yukarısı toprağın dışında olarak anlatılır. Heykel Hadrian, büyük bir arkeolojik alanda yalnızlığı yaşar. İmparator Hadrian, romanda, eli ayağı bağlanmış, atılımını kaybetmiş aklın ve bilgeliğin simgesidir. Varlığı güven verici, çaresizliği ise keder vericidir. Kendini zamana uyduramayan insanın ruhindaki fırtınaları yaşar. Bir zamanların güçlü imparatoru yüzyıllar sonrasının dünyasını bir çocuk gibi kavramaya çalışır (Arslan, 2008: 189). Hadrian, inanç ve inançsızlığın sembolüdür, Eurydice'ye yazdığı mektuplardan birinde bunu anlatır.

Sevgili Eurydice; inanç ve inançsızlık: İşte benim bütün görüntüm.

Daha başka bir deyişle anlatmak gerekirse, benim toprağa gömülü olan kısmım inançsızlık, toprağın dışına taşan kısmım ise inançtır.

Ve işte siz, bu gördüklerinizle, karşılaştığınız olaylarla, benim varlığıma yönelip, hatta benim varlığım ile dünyanın arasında yıllardır duran sınırı buldunuz.

Belki de aştınız.

Sevgili Eurydice,

Biz bu varlık ve görüntü çemberini yıllardır Orphee ile paylaşıyoruz (Eray, 1991: 121-122).

Paris'te Son Tango romanını ve filmini okuruna tüm yönleriyle tanıtmayı amaçlayan yazar, Heykel Hadrian'a bu filmi ölümsüz aşkların hâlâ var olduğunu anlatmak için seyrettirir.

2.1. *Orphée* ile *Bir Gece Yolculuğu* Arasındaki Metinlerarasılık

Nermin Bezmen, Nazlı Eray'ın sekizinci romanı olan 1998 yılında yayımlanan *Âşık Papağan Barı*'ndan oldukça etkilenmiş ve bir yıl sonra *Âşık Papağan Barı*'ndan ve *Orphée*'den ödünç aldığı kahramanlarla *Bir Gece Yolculuğu* adlı romanını kaleme almıştır.

Sevgili Nazlı Eray'ın "*Âşık Papağan Barı*"nı bitirdiğim saniye, ona ulaşmak, duygularımı aktarmak ihtiyacındaydım. İkiyüzyirmidört sayfa boyunca, çok geniş ve kuvvetli olduğuna inandığım hayâl gücüm, onun sınırsız ve enerjik hayâl gücü ile adeta satranç oynamıştı.

İlk sayfadan itibaren beni yıllardır sınır ötesi mekânlara, zamanlara ve kişilere uçuran zihnimin kanatlarını Nazlı'nın kelimelerine teslim etmişim. Ama bu, şartsız bir teslimiyet değildi. Onun tüm kahramanlarının psikolojilerinin ardından nasıl bir karakterin daha ruh kazanmak üzere olduğunu tahminle yarışarak okudum. Bir gece yarısı sonrasında, sabahın ilk ışıklarına Nazlı'yı bir kez daha, daha derinden tanıdım. Onun ıssız geceleri sevdiğini bildiğimden, öyküsüne daha yakın dokunabilmek için özellikle gece yarısı okumayı tercih ettim. Zihnimin kanatlarına takılıp çıktığım bu serüven zamanı, kendi hayâl gücümün, fantastik ustası bir güçle atbaşı uçmaya çalışmasını izleme zamanı oldu (Bezmen, 1999: 9).

Kenan Yavuz, *Nermin Bezmen'in Hayatı ve Romanları Üzerine Bir İnceleme* adlı tez çalışmasına Bezmen'le yaptığı bir görüşmeyi eklemiştir. Bu görüşmede Yavuz'un kendisine yönelttiği "Kendinize en yakın hissettiğiniz yazar kimdir? Ya da böyle bir yazar var mı? *Bir Gece Yolculuğu*'ndan hareketle Nazlı Eray'ı bu şekilde düşünebilir miyiz?" sorusuna Bezmen, Nazlı Eray'ın *Âşık Papağan Barı* romanının esin kaynağı olduğu cevabını verir.

Yazar çok arkadaşım var. Kimileri dostum. Ancak Nazlı Eray'la beni buluşturan enteresan bir de süreç oldu. *Onun Âşık Papağan Barı*'nı okurken o kadar güzel vakit geçirmiştik ki, kitap biter bitmez, ona bir teşekkür ve tebrik yazmak üzere oturdum. Gece saat on bir sularındaydı. Sabah beş olduğunda ben hâlâ daha yazıyordum ve hemen o gün telefon edip kendisine söyledim. "Mektup romana dönüştü Nazlı'cığim. Ama senin kitabın ve kahramanını da kullanıyorum içinde. Senin için mahsuru var ise hemen dururum." dedim. O kadar mutlu oldu ve bana öyle güzel hissettirdi ki mutluluğunu, o hızla yazmaya devam ettim. İşte "*Bir Gece Yolculuğu*" da öyle yazıldı (2013).

Bir Gece Yolculuğu romanında Nazlı Eray, Nazlı adı ile yer alır. Sanat eseri, insana ait özün estetik yolla taşınması, anlatılması ve gösterilmesi bakımından paha biçilmez değerdedir. İnsan gerçeğinin izleriyle yüklü olan, kaynağını evrensel değerlerden, en eski kültür mirasından alan metinlerin birbirinden bağımsız olmadığı, tarihsel bir gerçektir (Taş, 2018: 190). *Orphée* ile Nermin Bezmen'in *Bir Gece Yolculuğu* adlı romanı arasında da metinlerarası bir ilişki vardır. Nazlı Eray'ın *Paris'te Son Tango* ile başlattığı metinlerarasılık *Orphée*'de farklı bir kurgu ile yeniden yapılmış ve Nermin Bezmen'de ise *Âşık Papağan Barı*'ndan ve *Orphée*'den ödünç alınan kahramanlarla devam etmiştir. *Orphée*'nin kahramanlarından Heykel Hadrian, Hadrian'ın posta güvercini ve *Bir Gece* ödünç alınarak *Bir Gece Yolculuğu*'na yeni bir anlatıya taşınırlar.

SONUÇ

Orphée, konusu ve düşündürücü anlatımı, sade dili ile okura mitolojinin penceresinden baktırabilmeyi amaçlayan bir romandır. Eurydice'nin macerası kentli kadın kimliği ile *Paris'te Son Tango* romanı ve filmi ile sanatsalarasılık kurularak anlatılmıştır. *Orphée*, Orpheus mitine yeni bir soluk vermek, Orpheus mitini çağa taşımak için yazılmış bir roman olmasının yanı sıra Heykel Hadrian aracılığı ile çağa tutulmuş bir ışıktır. Orpheus miti, romanda çağlar atlayıp yeni bir hâle bürünmüşse de iki âşıktan birinin yazgısının ölüm olması değişmemiştir. Her ne kadar Eurydice ile *Orphée* yer değiştirirse de mitteki âşığa bakmama şartı değişmemiştir. Arkeolojik alandaki taş kabartmanın üzerindeki Eurydice ve *Orphée* figüründen birinin silinmesi, ölümün çok yakında olduğunu anlatmak için vurgulanır. Eurydice, taş kabartmanın üzerinde yoktur, kendi kaderini tamamlamıştır. *Orphée*, mitoloji ve Ankara ile dolu bir romandır. Ankara, kentli Eurydice'nin çağ ile kurduğu bağıdır. Mitolojik figürler çağa taşınırken çağın kadın erkek iletişimsizliği *Orphée* ve Eurydice ile anlatılır. Zengin bir içeriğe sahip *Orphée*, Nermin Bezmen'e de esin kaynağı olur ve romandaki kahramanlarıyla *Bir Gece Yolculuğu*'nda yaşamaya devam eder.

KAYNAKÇA

- Aktulum, Kubilay (2007). *Metinlerarası İlişkiler*. İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Alley, Robert (1973). *Paris'te Son Tango*. çev. Zeynep Oral. İstanbul: Altın Kitaplar Basımevi.
- Arargüç, M. Fikret (2016). *Büyülü Gerçekçilik ve Louis de Bernières'nin Latin Amerika Üçlemesi*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Arslan, Nihayet (2008). *Nazlı Eray Bir Okuma Denemesi*. Ankara: Phoenix Yayınları.
- Bayraktar, Fulya (2019). "Orpheus Miti ile Ankara'yı Ancak Nazlı Eray Birleştirebilirdi...". *Edebiyat Nöbeti*. 21: 40.
- Bezmen, Nermin (1999). *Bir Gece Yolculuğu*. İstanbul: PMR Yayınları.
- Çetin, Nurullah (2006). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Edebiyat Otağı Yayınları.
- Eliade, Mircea (2017). *Mitler, Rüyalarda ve Gizemler*. (Çev. Cem Soydemir). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Eray, Nazlı (1991). *Orphée*. İstanbul: Can Yayınları.
- Erhat, Azra (2018). *Mitoloji Sözlüğü*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Eurydike (1986). *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*. C. 17. İstanbul: Milliyet Gazetecilik AŞ.
- Felski, Rita (2013). *Edebiyat Ne İşe Yarar?*. çev. Emine Ayhan. İstanbul: Metis Yayınları.
- Orpheus (1986). *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*. C. 17. İstanbul: Milliyet Gazetecilik AŞ.
- Özdemir, Ayşe Nur (2018). "Nazlı Eray'ın *Orphée*'sinde Bir Mitin Yeniden Kurgulanışı: Modern Zamana Sürülmüş Bir Gölgenin Arayışı". *VII. Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi Kongresi Bildiri Kitabı*. 75-83.
- Şenkon, Attilâ (1998). *Bütün Düşler 'Nazlı'dır*. İstanbul: Can Yayınları.
- Taş, Songül (2018). *Çağdaş Türk Edebiyatı Araştırmaları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yaşar, İzzet (1982). "İnsanlara Küçük Mucizeler Yaşatabiliyorsam Sık Sık, Ne Mutlu Bana." *Gösteri Sanat-Edebiyat*. 2 (14): 12-13.
- Yavuz, Kenan (2013). *Nermin Bezmen'in Hayatı ve Romanları Üzerine Bir İnceleme*. Doktora Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi.